

ВЧЕНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РІВНЯ*

Як відомо, Закарпаська область межує з чотирма державами — Польщею, Словаччиною, Угорщиною і Румунією. Та й сам край є багатонаціональним. Функціонують національні школи, театри, передачі на телебаченні, культурно-освітні товариства... Закарпатці з дитинства перебувають у поліетнічному середовищі. Тому й не дивно, що частина з них добре знає іноземні мови, історію та культуру сусідніх народів. Навчаючись на історичному факультеті Ужгородського національного університету, чимало з них пише курсові, дипломні та магістерські роботи з проблем всесвітньої історії. Окремі з них після закінчення вишу продовжують наукові пошуки, будучи аспірантами та докторантами із часом стають відомими вченими, яскравими особистостями історичної науки. Серед них виразно виділяється постать випускника УжНУ, доктора історичних наук, професора, завідувача відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин Інституту історії України НАН України Степана Васильовича Віднянського. Вважаємо, що його 60-річчя від дня народження є чудовою нагодою, щоб сказати більше про цю непересічну особистість.

Степан Віднянський народився 27 березня 1951 року в Ужгороді в учительській родині. Навчався у міській СШ № 3. По її закінченні став студентом історичного факультету Ужгородського університету. Тут найбільший вплив на його формування мали професори Іван Гранчак, Михайло Троян, Яків Штернберг, Ілля Шульга, доценти Едуард Балагурі, Григорій Павленко, Василь Худанич та ін. Уже в студентські роки у нього проявився нахил до наукової роботи. Непереборне бажання стати висококваліфікованим науковцем привело його у древній Київ, де у 1973 році він вступив до аспірантури Інституту історії АН УРСР. Відтоді його доля нерозривно пов'язана з цією провідною вітчизняною науковою установою. Степан Васильович працював на посадах молодшого (1976–1980) і старшого (1980–1991) наукового співробітника, а від 1991 року і дотепер очолює відділ всесвітньої історії і міжнародних відносин. Захистив кандидатську (1977) і докторську (1997) дисертації. Йому було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника (1983) та професора (1999) за спеціальністю «всесвітня історія».

Наукові здобутки ювіляра є, безперечно, вагомими. Бібліографія його праць налічує понад 350 публікацій. Він чимало зробив у дослідженні різної

* Передрук із: Календар «Просвіти» на 2011 рік. — Ужгород, 2011. — С. 38–40.

проблематики. Так, будучи аспірантом, він під керівництвом відомого науковця, доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента республіканської Академії наук Ірини Миколаївни Мельникової досліджував діяльність профспілок в Чехословаччині в кінці 60-х — першій половині 70-х років XX століття. Глибоко опрацював доступні документи, публікації в періодичній пресі, заяви партійних лідерів, виступи окремих профспілкових діячів... Усе це дозволило молодому вченому показати соціально-економічні і політичні умови, в яких працювали профспілки ЧССР; визначити місце, основні напрямки роботи, здобутки і упущення в роботі цієї масової й впливової громадської організації. У червні 1977 року Степан Васильович успішно захистив кандидатську дисертацію «Консолідація профспілкового руху в Чехословаччині і підвищення його ролі в суспільно-політичному житті країни (1969–1975 рр.)». Через два роки побачила світ його монографія, основу якої склали дисертаційні матеріали.

Другий напрям наукових пошуків історика — це вивчення проблеми робітничого класу в європейських країнах соціалістичного табору, розвитку їх економічної інтеграції, участі громадських організацій країн Центральної та Східної Європи в міжнародних відносинах, становлення та розвиток міжнародного руху споріднених областей і міст-побратимів. З позиції досягнень історичної науки можна говорити про значну ідеологічну zaangażованість тогочасних студій ювіляра. Але у той же час варто зазначити, що усі його публікації мали вагомий джерельний базис, який використовується й сучасними дослідниками. Розпад Радянського Союзу і проголошення незалежної Української держави визначили нові наукові пріоритети нашого земляка. Степан Васильович взявся за вивчення дуже актуальної і благородної теми — українського питання в Чехословаччині в 20-х — першій половині 40-х років минулого століття. Він з головою поринув у виявлення і вивчення архівних документів (цьому неабияк сприяло знання чеської, словацької, угорської та деяких інших мов). Ґрунтовно опрацював опубліковані документи. Одна за одною з'являлися його публікації з досліджуваної проблеми, написані на високому фаховому рівні. А у 1994 році вийшла з друку його монографія «Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український Вільний Університет». У численних публікаціях (у тому числі й зарубіжних) історик переконливо довів, що діяльність української еміграції досліджуваного періоду принесла користь не тільки українському народу, але й чехословацькій культурі та народному господарству першої Чехословацької республіки. Підкреслимо, що серед низки питань, які висвітлив Степан Васильович, чимало місця відведено аналізу життєвого шляху, релігійній, політичній та науковій роботі президента Карпатської України о. Августина Волошина (1874–1945), який у роки Другої світової війни викладав в Українському Вільному Універ-

ситеті, а згодом був його ректором. У березні 1997 року Степан Васильович захистив докторську дисертацію «Українське питання у міжвоєнній Чехословаччині», яка стала помітним внеском у вітчизняну історіографію. З приємністю констатуємо той факт, що дослідження зазначеної теми ювіляр продовжує дотепер.

Зрозуміло, що дослідницькі пошуки С. Віднянського не обмежуються вищеназваними темами. Крім того, що він є відомим богемістом і словакістом, вчений має вагомі здобутки і в інших галузях історичної науки. Так, він є автором низки студій з проблем інтеграції історії України у всесвітню історію, ролі і місця Української держави у міжнародних відносинах, історії Закарпаття XIX–XX ст. Для підтвердження сказаного перерахуємо наступні видання (написані одноосібно або у співавторстві): «Українська державність у XX столітті: історико-політологічний аналіз» (К., 1996), «Україна в європейських міжнародних відносинах» (К., 1998), «Т.Г. Масарик і нова Європа» (К., 1998), «Країни Центрально-Східної Європи та українське питання (1918–1939)» (К.; Ужгород, 1998), «Україна: утвердження незалежної держави» (К., 2001), «Україна в Організації Об'єднаних Націй: 60 років участі у розв'язанні найважливіших міжнародних проблем» (К., 2005), «Об'єднана Європа: від мрії до реальності: історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу» (К., 2009) тощо. А ще він є співавтором численних довідкових видань («Енциклопедія історії України», «Малий словник історії України», «Українська дипломатична енциклопедія», «Політологічний енциклопедичний словник», «Юридична енциклопедія» та ін.).

Незважаючи на те, що ювіляр працює в академічній установі, він знаходить час і для педагогічної роботи. Сьогодні він — професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Дипломатичної академії України при МЗС України та Закарпатського державного університету. А у 2005–2006 роках був завідувачем кафедри історії Угорщини та європейської інтеграції УжНУ. Підкреслимо, що Степан Васильович є високоєрудованим викладачем вищої школи. Він добре знає психологію студентської молоді, вдало обирає головні навчальні методи і прийоми. У контексті до наведеного додамо, що колега є автором інноваційного підручника з новітньої історії для 11 класу (К., 2000; 2001; 2003). І ми переконані, що робота у цьому напрямі буде мати успішне продовження.

Також вважаємо за необхідне виокремити громадську роботу ювіляра. Найперше зазначимо, що протягом більш як 15 років він був відповідальним секретарем редколегії міжвідомчого наукового збірника «Історичні дослідження. Історія зарубіжних країн». Тепер він — редактор наукового збірника «Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки», а також входить до редколегії низки фахових видань (у тому числі «Наукового вісника

Ужгородського університету. Серія: Історія»). А ще він член Українського комітету славістів та Українського національного комітету з вивчення країн Південно-Східної Європи, двох спеціалізованих вчених рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій. Підкреслимо, що громадській роботі вчений приділяє чимало уваги і покладені на нього доручення виконує добросовісно.

З приємністю констатуємо факт, що науково-педагогічна, адміністративна і громадська робота С. Віднянського гідно відзначена. Так, ще у 1981 році його, як молодого вченого, було нагороджено медаллю АН УРСР, а через двадцять років — премією НАН України за кращу наукову працю з історії боротьби за незалежність України та розбудову української державності. Двічі (1996, 2000) його удостоювали Почесної грамоти Міністерства освіти і науки України. Серед зарубіжних нагород згадаємо медаль «Академік Зденек Неєдли» (1985) та Почесну відзнаку першого ступеня Союзу чехословацько-радянської дружби (1988). А ще він — дійсний член Нью-Йоркської академії наук (1995), Міжнародної асоціації вчених ім. Т.Г. Масарика (1996), академік і віце-президент Міжнародної Слов'янської академії наук (1997), академік Української академії історичних наук (1999), Почесний доктор (*Doktor Honoris Causa*) Ужгородського національного університету (2005). Але найвищою відзнакою, безперечно, є почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України», присвоєне Указом Президента України 27 березня 2001 року.

Степан Віднянський підійшов до свого славного 60-річчя. Тож ми щиро вітаємо його з цим життєвим ювілеєм і бажаємо йому доброго карпатського здоров'я, щастя, благополуччя, родинного затишку, усіляких гараздів. Хай благословенною буде Ваша життєва дорога, а Господь дає сил, натхнення й енергії для подальшої плідної праці в царині вітчизняної історичної науки. Бажаємо й надалі сіяти в царині історії і педагогіки добірні зерна, які й надалі даватимуть рясні врожаї. А зозуля нехай накає Вам ще багато довгих щасливих літ!